

УДК 37.018.43: [811.161.2+81'2113]: 373-056.2/.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-3-7>

Тетяна Андріївна МАРЧАК,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
E-mail: marchak.tet@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0198-7460
Web of Science Researcher ID: ABI-2568-2020

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

У статті розглянуто особливості дистанційного вивчення української та англійської мов здобувачами вищої освіти в умовах інклюзії. Сучасні умови розвитку суспільства вимагають перегляду засобів і підходів до навчання, зокрема дистанційної форми освіти, що набула широкого розповсюдження під час пандемії COVID-19 та має своє продовження від початку повномасштабного вторгнення на території України. Умови інклюзії, що передбачають створення рівних можливостей для осіб з різними особливостями, вимагають додаткової уваги до організації освітнього процесу. У процесі вивчення мов, таких як українська та англійська, важливо враховувати індивідуальні потреби кожного здобувача освіти, забезпечуючи доступність та ефективність освітнього процесу. У статті розглянуті особливості методології запровадження і реалізації принципів дистанційного навчання на заняттях української та англійської мови і висвітлені деякі навчальні стратегії, які доцільно використовувати у роботі зі студентами з особливими освітніми потребами за певних умов відсутності студента в навчальній аудиторії з метою забезпечення максимально соціального, когнітивного, мовного та емоційного розвитку особистості. Методологія вивчення української та англійської мов шляхом інтеграції традиційної та дистанційної форм навчання в закладах вищої освіти потребує розробки та вдосконалення нового змісту та структури впровадження самостійного навчання студентів з особливими освітніми потребами через засоби інформаційно-комунікаційних технологій під керівництвом викладача. Акцентовано увагу на перевагах і викликах такого навчання для студентів з особливими освітніми потребами. Проаналізовано можливості використання сучасних технологій, адаптації навчальних матеріалів і впровадження індивідуальних траєкторій навчання. Запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності мовного навчання з урахуванням потреб інклюзивного середовища. Стаття підкреслює важливість інтеграції інноваційних підходів для забезпечення доступу до якісної освіти та створення комфортного навчального середовища для всіх здобувачів.

Ключові слова: дистанційне навчання, ефективність, методологічний підхід, теоретичний підхід, інтерактивність, інформаційно-комунікаційні технології, інклюзивна освіта.

Tetiana Andriivna MARCHAK,
PhD in Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Inclusive Education,
Rehabilitation and Humanities,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education "Kamianets-Podilskyi State Institute"
E-mail: marchak.tet@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0198-7460
Web of Science Researcher ID: ABI-2568-2020

FEATURES OF DISTANCE LEARNING OF UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES BY HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONDITIONS OF INCLUSION

The article examines the features of distance learning of Ukrainian and English by higher education students in inclusive settings. Modern conditions of social development require a review of the means and approaches to learning, in particular the distance form of education, which has become widespread during the COVID-19 pandemic and has continued since the beginning of the full-scale invasion of Ukraine. The conditions of inclusion, which provide for the creation of equal opportunities for people with different characteristics, require additional attention to the organization of the educational process. In the process of learning languages, such as Ukrainian and English, it is important to take into account the individual needs of each student, ensuring the accessibility and effectiveness of the educational process. The

article examines the specifics of the methodology for introducing and implementing the principles of distance learning in Ukrainian and English language classes and highlights some educational strategies that should be used in working with students with special educational needs under certain conditions of the student's absence from the classroom in order to ensure maximum social, cognitive and emotional development of the individual. The methodology of learning Ukrainian and English languages by integrating traditional and distance learning in higher education institutions will require the development and improvement of new content and structure for the implementation of independent learning for students with special educational needs through the use of information and communication technologies under the guidance of a teacher. The article focuses on the advantages and challenges of such learning for students with special educational needs. The possibilities of using modern technologies, adapting educational materials and implementing individual learning trajectories are analyzed. Recommendations are proposed for increasing the effectiveness of language learning, taking into account the needs of an inclusive environment. The article emphasizes the importance of integrating innovative approaches to ensure access to quality education and creating a comfortable learning environment for all applicants.

Key words: distance learning, efficiency, methodological approach, theoretical approach, interactivity, information and communication technologies, inclusive education.

Вступ. Сучасна міжнародна політика України направлена на розширення її міжнародних зв'язків та інтеграцію до світової спільноти. Інтенсивний розвиток міжнародних відносин, проведення наукових конференцій, культурного обміну між представниками різних країн та обміну інформацією стає можливим за умови вільного володіння іноземними мовами та знанням державної мови громадянами України. В умовах інтеграції українського освітнього простору в відверто європейське русло, частина успіху у забезпеченні принципу „відкритості та безперервності освіти” для людей з обмеженими можливостями, досягається завдяки впровадженню в навчальний процес інноваційних технологій, в тому числі і системи дистанційного навчання. Однак, доцільність, а також переваги та недоліки інклюзивної освіти для студентів з певними формами інвалідності викликають у суспільстві неоднозначну реакцію, тому що сутність перебування на дистанційному навчанні полягає в тому, що переведення цієї категорії студентів не повинна мати стихійного характеру, а має ґрунтуватись на відповідних адаптаційних заходах. Оскільки сьогодні перед випускниками закладів вищої освіти висувуються додаткові вимоги щодо володіння іноземними мовами та знання української на високому рівні, тому ця проблема є актуальною і для Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», де готуються майбутні фахівці з економіки, обліку і оподаткування, фінансів, банківської справи та страхування, публічного управління, психології та соціальної роботи. Потреба в спеціалістах, які вільно і грамотно володіють українською (державною) чи іноземною мовою у побуті та у професійній діяльності, зумовлює необхідність пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблеми оптимізації та інтенсифікації навчання мов, здобуття нових знань та удосконалення рівня мовної та мовленнєвої підготовки студентів. Вивчення іноземної (англійської) та знання української мови сприяє підвищенню рівня та кваліфікації фахівців і розглядається як складовий елемент системи освіти, якому притаманні цілісність, автономність та специфіка, адже останнім часом в Україні вжито ряд заходів для модернізації освіти у відповідності з вимогами “Болонського процесу”, який передбачає інноваційні зміни технологій навчального процесу, зокрема застосування модульно-рейтингової системи навчання, дистанційної системи навчання, зростання ролі самостійної роботи студентів, створення індивідуальних програм тощо. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є організація роботи зі студентами щодо опанування ними сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та удосконалення своїх знань з української та іноземної мови на базі Інституту і використання в цій роботі дистанційного навчання як однієї з найбільш прогресивних і сучасних форм освіти. Відсутність спільного підходу до розробки методики практичних курсів дистанційного навчання іноземної та української мов паралельно, можна розглядати як основну методичну проблему у цій галузі. Невирішеність цієї проблеми, яка помітно гальмує процес упровадження дистанційного навчання іноземних мов до практики освіти, можна пояснити як її відносною новизною, так і її складністю. Це зумовлено тим, що суть проблеми знаходиться на точці перетину двох предметних галузей. Перша – новітні інформаційні технології, друга – власне методика навчання мови. Досягнутий за останні роки прогрес впровадження новітніх інформаційних технологій у процес навчання іноземної та української мови у закладах вищої освіти потребує глибокого наукового обґрунтування дидактичних і методичних основ їх використання, визначення концептуальних

засад створення електронних посібників як для позааудиторного навчання (дистанційного), так і для аудиторного. Розробка і впровадження електронних посібників у навчальний процес потребує комплексного вирішення таких дидактичних проблем, як розробка теорії, методики технологій дистанційного навчання та ін. Для ефективної навчальної роботи необхідне якісне дидактичне забезпечення – комплекс взаємопов'язаних за дидактичними завданнями освіти та виховання різних видів змістовної навчальної інформації на різних носіях, розроблених з урахуванням вимог педагогіки, психології та інших наук. Електронні підручники є засобом навчання в педагогічній системі дистанційного навчання, що містить елементи, властиві будь-якій дидактичній системі. На сучасному етапі електронні підручники є додатковим засобом організації навчального процесу в межах традиційної освітньої системи. Але з часом їх функції будуть спеціалізуватися в зв'язку з розвитком методів власне дистанційного навчання, що призведе до освоєння нових технологій у процесі їхнього створення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури та джерел показав, що проблему застосування сучасних інформаційних технологій дистанційної освіти і навчання та методику впровадження у навчальний процес вищої освіти вивчали Вдовенко Т., Кравчина Т., Ничкало Н., Сисоєва С., Канюк О., Коваленко А. та інші дослідники. Теоретичні положення, що були визначені в цих дослідженнях, складають досить ґрунтовну загальну основу методології дистанційного навчання. Проте залишаються не розробленими теоретичні основи дистанційного навчання іноземної (англійської) та української мови в системі інклюзивної освіти ЗВО, в яких урахувалися б сучасні досягнення інформаційно-комунікаційних технологій в теорію і практику застосування дистанційної системи навчання в умовах інклюзії.

Мета та завдання статті. Метою даної статті є обґрунтування методологій запровадження дистанційного навчання української та англійської мови і аналіз переваг новітніх інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці студентів з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еволюція мови є об'єктивним процесом, обумовленим поступальним рухом людського розвитку, вона акумулює людські знання, забезпечує обмін інформацією, обслуговує всі комунікативні потреби суспільства. У свою чергу розвиток літературної української мови та вивчення іноземної мови залежить від індивідів. Ідеться про особистість, здатну спілкуватися українською чи іноземною мовою у різних життєвих ситуаціях, особистість, яка володіє правильним, нормативним мовленням, продукує його, прагнучи уникнути мовленнєвих помилок і недоліків. Таким чином, головним завданням закладу вищої освіти вважається підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють не лише державною мовою в усній та писемній формі, а й іноземною мовою на достатньому рівні. Що ж таке дистанційна освіта? Дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь-який зручний час [3]. Таке навчання упродовж багатьох років було відомо в Україні як заочне. Але сьогодні це навчання дуже ретельно пов'язане з новітніми інформаційними технологіями. Дистанційні мовні освітні програми – це унікальна можливість отримати додаткову освіту або відновити свої знання української чи англійської мови не виходячи з будинку, адже система вищої освіти України сьогодні перебуває в стані модернізації, що зумовлено системними змінами в сучасному світі. Тож у національній системі освіти значне місце відводиться впровадженню новітніх педагогічних технологій, зокрема дистанційної форми навчання, яка є самостійною формою організації навчального процесу. За твердженням Н. Г. Ничкало, “XXI століття цілком правомірно називають ерою знання, інформації та комунікації” [8, с. 140]. У міжнародній практиці існує термін “електронне навчання” (E-learning), яке відображає в загальному вигляді якісне навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Одним з видів цих технологій є дистанційні освітні технології [8, с. 42].

В умовах дистанційного навчання, вказує науковець “форми взаємодії між викладачами та слухачами спрямовані переважно на: 1) комплексне використання засобів телекомунікацій для управління навчальною діяльністю, надання навчальної та наукової інформації, використання автоматизованих систем навчання та контролю знань; 2) освітній процес відбувається у відповідному віртуальному навчальному середовищі, основною ознакою якого є унікальність способу взаємодії між суб'єктами та об'єктами навчання” [6, с. 67]. Розвиток системи

дистанційного навчання зумовлений певними його перевагами над традиційною формою навчання. Насамперед – це більш доступні гнучкі підходи в отриманні освіти людьми, які через географічну віддаленість від ЗВО або індивідуальних особливостей і потреб не можуть особисто відвідувати заняття. Дистанційне навчання також задовольняє потреби осіб, які бажають отримати додаткові освітні послуги. Дослідження в галузі педагогічної технології підтверджують, що потенціал комп'ютерного дистанційного навчання може бути ефективно використаний при вивченні мов, яке включає обговорення, інтенсивну розумову активність та колективну діяльність.

Одним із перспективних напрямів роботи в системі дистанційного навчання української чи англійської мови є інтегрований підхід до вирішення основних завдань, які поєднують у цій системі: комплекс технологій з високим дидактичним потенціалом і телекомунікаційну технологію; комп'ютерне навчання іноземних мов, технологію мультимедіа та методи інтенсивного навчання мови студентів нелінгвістичних спеціальностей. Вивчення української та іноземної мови сприяє підвищенню рівня та кваліфікації фахівців і розглядається як складовий елемент системи освіти, якому притаманні цілісність, автономність та специфіка. Вимоги до підготовки фахівців нефілологічних спеціальностей відображені у кваліфікаційних характеристиках випускників коледжу (як бакалаврів, так і молодших спеціалістів) і передбачають наявність високої культури і знання іноземної мови, які повинні володіти навичками розмовної мови, читання, перекладу та реферування текстів за фахом.

Мотивацією щодо вивчення іноземних мов слугує професійна потреба студента стати висококваліфікованим фахівцем у галузі економіки, фінансів, обліку чи психології з умінням спілкуватися іноземною мовою та здобувати інформацію з новітніх закордонних джерел інформації. Методологія дистанційного навчання української та іноземної мови в умовах інклюзії може й повинна відповідати сучасним принципам навчання, які базуються на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій, а саме:

- інтерактивність – передбачає міжсуб'єктну діяльність, діалог викладача з користувачем, взаємодію між суб'єктами навчального процесу;
- адаптивність – забезпечує індивідуальний темп проходження навчання, передбачає самостійний вибір слухачем місця та часу навчання;
- гнучкість – передбачає періодичний перегляд змісту освітнього процесу у зв'язку із змінами потреб споживачів освітніх послуг;
- модульність – забезпечує проектування освітніх програм за логічно завершеними частинами навчального матеріалу.

Важливе значення має професіоналізм викладача в організації самостійної роботи студентів, що характеризується здатністю самостійно оновлювати свої знання, синтезувати інформацію, прагнути до самореалізації та ініціативності. Результатом ефективного використання моделі дистанційного навчання у закладах вищої освіти є:

формування комунікативної компетенції слухачів засобами безпосередньо шляхом спілкування українською чи іноземною мовою (соціокультурні знання, професійні вміння та навички);

комунікативної мовленнєвої компетенції (лексична, граматична, орфографічна компетенція), розвиток письмово-мовленнєвих навичок студентів та опрацювання отриманої інформації через навчальні ресурси;

отримання доступу до сучасних оригінальних навчально-методичних матеріалів; забезпечення співпраці викладача та слухача в інформаційному середовищі; підвищення рівня кваліфікації викладачів закладу освіти.

Аналізуючи зазначене вище, можемо навести переваги дистанційного навчання для інклюзивної освіти:

1. Гнучкість у навчанні. Дистанційне навчання дозволяє здобувачам освіти самостійно обирати темп, час і місце для навчання, що є важливим для студентів з особливими освітніми потребами (ООП).

2. Інтерактивність. Використання інтерактивних платформ (Zoom, Google Classroom, Moodle) сприяє створенню комфортного середовища для комунікації та обміну знаннями. Такі

інструменти, як автоматичне перевіряння вправ чи інтерактивні вправи, полегшують навчальний процес.

3. Доступність ресурсів. Електронні підручники, відеоуроки, аудіоматеріали та інші ресурси дають можливість студентам із різними потребами освоювати матеріал з урахуванням їхніх особливостей.

Дистанційне вивчення української та англійської мов, особливо в інклюзивному середовищі, відкриває нові можливості для здобувачів освіти, але водночас супроводжується низкою викликів. Ці виклики впливають як на якість навчального процесу, так і на його доступність для студентів із різними освітніми потребами.

1. Технічні обмеження

- **Відсутність належного обладнання:** Не всі студенти мають доступ до сучасних комп'ютерів, планшетів чи смартфонів.

- **Проблеми з інтернет-з'єднанням:** Нестабільний інтернет або його відсутність у сільській місцевості, віддалених регіонах чи регіонах поблизу бойових дій обмежують можливості для ефективного навчання.

- **Недоступність навчальних платформ:** Деякі програми або вебсайти не адаптовані для студентів із вадами зору чи слуху.

2. Мотивація та самодисципліна

- Студенти часто стикаються зі складнощами у підтримці мотивації до навчання через ізоляцію та відсутність безпосереднього контакту з викладачем.

- Недостатня самодисципліна може призводити до нерегулярного виконання завдань і пропуску занять.

3. Індивідуалізація навчання

- Дистанційний формат часто ускладнює врахування індивідуальних потреб студентів, особливо тих, які мають особливості у навчанні.

- Викладачам складніше адаптувати методики до різного рівня підготовки студентів, їхніх можливостей і стилів навчання.

4. Проблеми з практикою мовлення

- Дистанційне навчання обмежує можливості для живої комунікації, що важливо для оволодіння мовою.

- Студенти рідше отримують зворотний зв'язок щодо своєї вимови, інтонації та побудови речень.

5. Соціальна ізоляція

- Відсутність безпосереднього контакту з одногрупниками та викладачами може призводити до відчуття ізоляції, що негативно впливає на загальну продуктивність студентів.

6. Недостатність методичних матеріалів

- Багато навчальних матеріалів не адаптовані до онлайн-формату або не враховують особливостей інклюзивного навчання.

- Використання одноманітних завдань та відсутність інтерактивності знижують зацікавленість студентів.

7. Складність оцінювання

- У дистанційному форматі важче об'єктивно оцінити знання студентів, особливо їхні комунікативні навички.

- Викладачі стикаються з проблемами забезпечення академічної доброчесності під час тестувань та екзаменів.

8. Психологічні аспекти

- Постійне перебування перед екраном може викликати втомленість та зниження концентрації уваги.

- Студенти можуть відчувати стрес через технічні проблеми або страх зробити помилку в онлайн-середовищі.

Переосмислення підходів до дистанційного навчання мов дозволить подолати існуючі труднощі, забезпечивши доступність і якість освіти для всіх студентів.

Висновки і пропозиції. На основі аналізу науково-педагогічної літератури можна зробити висновок, що одним з перспективних напрямів розвитку інформаційно-комунікаційних

технологій вважається запровадження в Україні на початку XXI ст. дистанційного навчання. Воно є найрезультативнішою технологією відкритої освіти, оскільки принципи дистанційного навчання подібні до принципів відкритої освіти, а саме: інтерактивність, індивідуалізація, стартові знання, ідентифікація, регламент навчання, педагогічна доцільність застосування засобів новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, забезпечення відкритості й гнучкості навчання, комплексність, доступність, модульність. Незаперечним є те, що застосування дистанційного навчання у відкритій освіті відкриває великі перспективи перед цим способом неперервної підготовки студентів з особливими освітніми потребами. При цьому треба враховувати той факт, що головне при вивченні української та іноземної мови – це можливість живого реального спілкування або його відтворення в учбовій обстановці, знання техніки ділового спілкування, методики комунікативних умінь як бази для гармонійного ділового спілкування в сучасних умовах стає важливою рисою професійної майстерності майбутніх спеціалістів. Новітні інформаційні та телекомунікаційні технології містять значний потенціал у навчанні української та іноземної мови щодо підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції у студентів за рахунок створення природного англійськомовного навчального середовища, отримання доступу до віддалених інформаційних ресурсів, надання можливості природної комунікації українською чи англійською мовою з партнерами різних категорій. Самостійне вивчення студентами з особливими освітніми потребами української чи іноземної (англійської) мови вимагає розробки нового змісту, термінологій, визначення та структури такого виду самостійного навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Одним із основних завдань закладу вищої освіти є необхідність створення спеціальних умов для застосування інформаційно-комунікаційних технологій як засобу самостійної роботи в процесі підготовки студентів, а також формування умінь і навичок самостійно здобувати знання. Таким чином, можна стверджувати, що дистанційне навчання української та іноземної мови, використання навчально-комп'ютерних дистанційних курсів, мережевих та інформаційних ресурсів у закладах вищої освіти є основою для втілення в навчальний процес сучасних технологій активних методів навчання, що надає можливість індивідуалізації навчання, підвищення ролі самостійної роботи студентів та якості професійної підготовки конкурентоздатного фахівця.

Методичні рекомендації для викладання мов в умовах інклюзії

1. Адаптація матеріалів. Створення навчальних матеріалів із врахуванням можливостей студентів із сенсорними, фізичними чи когнітивними порушеннями.

2. Використання мультимедійних технологій. Візуалізація інформації, використання аудіо та відео для підтримки студентів із різними стилями навчання.

3. Розвиток індивідуальних траєкторій навчання. Викладачі мають розробляти індивідуальні плани, враховуючи рівень знань, особисті потреби та інтереси студентів.

4. Залучення інтерактивних методів навчання. Наприклад, рольові ігри, онлайн-дебати чи спільні проекти дозволяють студентам практикувати мову в реальних контекстах.

Дистанційне вивчення української та англійської мов здобувачами вищої освіти в умовах інклюзії відкриває нові перспективи для забезпечення доступу до якісної освіти. Проте ефективність цього процесу залежить від врахування індивідуальних потреб студентів, технічного забезпечення та використання сучасних методик. Інклюзивна освіта вимагає комплексного підходу, що поєднує технології, адаптовані матеріали та підтримку викладачів.

Література:

1. Вдовенко Т. Викладання сучасної англійської мови в умовах дистанційної освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2021. № 53. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/455>.

2. Кравчина Т.В. Дистанційне навчання і викладання англійської мови: переваги і недоліки. *Open educational e-environment of modern University.* 2021. № 11. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/2414-0325.2021.116>.

3. Дистанційна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/vishaosvita/distancijna-osvita>.

4. Методичні рекомендації для викладачів з розробки електронного навчального курсу / Уклад. О.В. Майборода. Київ : Вид-во Університету “Україна”, 2011. 19 с. 182.

5. Ничкало Н.Г. Проблема формування сучасного виробничого персоналу в Україні: стратегія і пер-

спективи наукових пошуків. *Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи* : зб. наук. праць / За ред. І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало. Київ, 2003. С. 139–152.

6. Сисоєва С.О. Організація неперервної професійної освіти на базі Інтернет-технологій. *Педагогічний процес: теорія і практика*: зб. наук. праць. Київ: Екмо, 2006. Вип. 3. С. 286–294.

7. Каниук О.С. Науково-педагогічні аспекти викладання англійської мови у вищій школі в умовах дистанційного навчання. *Інноваційна педагогіка*. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/52879/3/innped_2022_47_13.pdf.crdownload.pdf.

8. Коваленко А. Дистанційне навчання іноземної мови за умов пандемії: специфіка форм та методів роботи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 3. С. 250–255.

References:

1. Vdovenko, T. (2021). Vykladannya suchasnoyi anglijskoyi movy v umovax dystancijnoyi osvity [Teaching of modern English in the conditions of the distance education]. *Naukovyj visnyk Izmayil'skogo derzhavnogo humanitarnogo universytetu. Seriya: Pedagogichni nauky*. № 53. Retrieved from: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/455> [in Ukrainian].

2. Kravchyna, T.V. (2021). Dystancijne navchannya i vykladannya anglijskoyi movy: perevagy i nedoliky [Distance learning and teaching of English: advantages and disadvantages]. *Open educational e-environment of modern University*, № 11. Retrieved from: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/2414-0325.2021.116> [in Ukrainian].

3. Dystancijna osvita. [Distance education]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/vishaosvita/dystancijna-osvita> [in Ukrainian].

4. Metodychni rekomendaciyi dlya vykladachiv z rozrobky elektronnoho navchalnogo kursu (2011). [Methodical recommendations for the teachers for the development of electronic educational course] / Uklad. O.V. Majboroda. Kyiv : Vyd-vo Universytetu "Ukrayina". 182 s. [in Ukrainian].

5. Nychkalo, N.G. (2003). Problema formuvannya suchasnogo vyrobnychogo personalu v Ukraini: strategiya i perspektyvy naukovykh poshukiv [Problem of the formation of modern productive personnel in Ukraine: strategy and perspectives of scientific search]. *Pedagogika i psykholohiia profesijnoyi osvity: rezultaty doslidzhen i perspektyvy* : zb. nauk. pracz / Za red. I.A. Zyazyuna ta N.G. Nychkalo. Kyiv, S. 139–152 [in Ukrainian].

6. Sysoyeva, S.O. (2006). Organizaciya neperervnoyi profesijnoyi osvity na bazi Internet-texnologij [Organisation of continuous professional education on the basis of Internet-technologies]. *Pedagogichnyj proces: teoriya i praktyka*: zb. nauk. pracz. Kyiv: Ekmo, Vyp. 3. S. 286–294 [in Ukrainian].

7. Kanyuk, O.S. Naukovo-pedagogichni aspekty vykladannya anglijskoyi movy u vyshhij shkoli v umovax dystancijnogo navchannya [Scientific and pedagogical aspects of the teaching of English in the higher school in the conditions of distance education]. *Innovacijna pedagogika*. Retrieved from: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/52879/3/innped_2022_47_13.pdf.crdownload.pdf [in Ukrainian].

8. Kovalenko, A. (2021). Dystancijne navchannya inozemnoyi movy za umov pandemiyi: specyfika form ta metodiv roboty. [Distance education of foreign language in the conditions of pandemic: specifics of forms and methods of the work]. *Aktualni pytannya humanitarnykh nauk*, 3, 250–255 [in Ukrainian].